

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรงเรียนเป็นแหล่งช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาความก้าวหน้าต่างๆ ของชุมชน การสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพต้องเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก ด้วยการดูแลสุขภาพให้แข็งแรงสมบูรณ์และป้องกันไม่ให้เจ็บป่วย โรงเรียนเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำหน้าที่สอนทั้งด้านองค์ความรู้และมาตรฐานชีวิต ไปพร้อมกับการดูแลและปกป้องเด็กเพื่อให้เด็กเติบโตเป็นอนาคตของชาติที่มีคุณภาพ ส่วนครูก็ถือว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างวินัย/ กฎระเบียบแห่งความปลอดภัยในโรงเรียนและรับผิดชอบในการคุ้มครอง/ ส่งเสริมพัฒนาให้เด็กปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ ในโรงเรียน (สมาคมแม่บ้านกระทรวงสาธารณสุข, 2549) โรงเรียนจัดเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญต่อเด็กมาก เนื่องจากเด็กต้องใช้ชีวิตอยู่วันละ 6-7 ชั่วโมง ความรู้ ทักษะ ค่านิยม และประสบการณ์ต่างๆ ที่เด็กได้รับจากโรงเรียน ย่อมมีอิทธิพลต่อจิตใจ ความสนใจและอุดมคติ ชีวิตการเรียนต่อไปจนถึงชีวิตในการทำงานของเด็กทุกคน และจะเห็นว่าสภาพสิ่งแวดล้อมหรือการกระทำต่างๆ ภายในโรงเรียนอาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุหรือความปลอดภัยต่างๆ ได้มากมาย (ेमอชฌา (รัตนนริมจ) วัฒนบูรานนท์, 2548) รัฐบาลได้กำหนดนโยบาย การประสานความปลอดภัยขึ้นเพื่อให้โรงเรียนตระหนักถึงความสำคัญและความรับผิดชอบในการดูแลเอาใจใส่รักษาสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและที่เอื้อต่อสุขภาพอนามัยของนักเรียนให้มากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542)

อดิศักดิ์ ผลิตผลการพิมพ์และคณะ (2549) ได้รายงานการเกิดอุบัติเหตุของนักเรียนในโรงเรียนดังนี้ คือ

1) เด็กไทยอายุน้อยกว่า 15 ปี ต้องเสียชีวิตจากความไม่ปลอดภัยคืออุบัติเหตุและความรุนแรงปีละกว่า 3,500 คน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มที่ไม่เสียชีวิตแต่บาดเจ็บต้องพบแพทย์ เพื่อรับการรักษาทั้งทางคลินิก สถานิอนามัย และโรงพยาบาลอีกปีละกว่า 1,500,000 คน ร้อยละ 18 ของเด็กที่บาดเจ็บมารับการตรวจที่ห้องฉุกเฉินเป็นการบาดเจ็บที่เกิดขึ้นในโรงเรียนหรือในระหว่างทางไปกลับโรงเรียนคิดเป็นประมาณ 270,000 รายต่อปี

2) โรงเรียนสร้างเสริมความปลอดภัย 5 แห่ง ในกรุงเทพฯ ซึ่งมีนักเรียนรวม 8,296 คนพบว่าในเวลาหนึ่งปีมีการบาดเจ็บรวม 395 ราย หรือมีการบาดเจ็บจนต้องมีการรักษาพยาบาลอย่างน้อยในห้องปฐมพยาบาลจำนวน 5 คนต่อนักเรียน 100 คนต่อปี

3) การบาดเจ็บส่วนใหญ่เกิดจากการหกล้มเองหรือการชนกับผู้อื่นแล้วล้ม ร้อยละ 31 อันดับสองเกิดจากการกระทำโดยผู้อื่น เช่น การผลัก การชกต่อยหรือการทำร้ายร้อยละ 27

4) การบาดเจ็บอื่นๆ อีกร้อยละ 43 มีความสัมพันธ์กับโครงสร้างกายภาพและผลิตภัณฑ์รอบตัวร่วมกับพฤติกรรม ซึ่งพบว่าผลิตภัณฑ์ที่สำคัญเกี่ยวกับการบาดเจ็บ เช่น บันได ร้อยละ 8.9 โต๊ะ ร้อยละ 5.1 รถ ร้อยละ 4.3 มีอีกร้อยละ 3.8 (โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีที่ใช้ในการเลาดินสอ ทำศิลปะ) ประตูร้อยละ 3.5 และเก้าอี้ร้อยละ 3.5

5) การบาดเจ็บส่วนใหญ่เกิดในห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ร้อยละ 36.6 อันดับรองคือบริเวณที่เล่น ที่ออกกำลังกายคือสนามกีฬา สนามเด็กเล่น สนามหญ้า สวนหย่อม สระว่ายน้ำ ร้อยละ 30.3 อันดับ 3 เกิดในบริเวณโครงสร้างตึกเรียน เช่น บันได ระเบียง ร้อยละ 17.6

6) การบาดเจ็บที่มีโอกาสเกิดมากที่สุด คือ เวลาพักกลางวัน ร้อยละ 41.9 อันดับรองเป็นเวลาในระหว่างการเรียนการสอน ร้อยละ 30.8

7) ลักษณะบาดเจ็บส่วนใหญ่เป็นบาดเจ็บพลตก ฟกช้ำ บาดแผลฉีกขาด บาดแผลที่มึนแท่งซึ่งไม่รุนแรง ตำแหน่งที่เกิดมักเป็นแขนขา ร้อยละ 60 อันดับรองได้แก่ ศีรษะ ใบหน้า ร้อยละ 26 ฟันร้อยละ 5 และตาร้อยละ 3

8) การบาดเจ็บที่สามารถให้การดูแลได้ในโรงเรียน ร้อยละ 76 และที่ต้องนำส่งหน่วยพยาบาลภายนอก ร้อยละ 24

นอกจากนี้ยังมีรายงานเกี่ยวกับการเกิดเพลิงไหม้อาคาร 3 ชั้นของโรงเรียนประถมเพชรเกษม ตั้งอยู่ในเมืองคุมบาชิตัม รัฐทมิฬนาฑู ประเทศอินเดีย เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2547 (เคลินิวส์, 18 กรกฎาคม 2547; 7) โดยมีต้นเพลิงเกิดที่ห้องครัว ขณะมีการเตรียมปรุงอาหารมื้อกลางวันเลี้ยงเด็กนักเรียน 900 คน ทำให้เด็กเสียชีวิตในกองเพลิง 88 ศพ เป็นเด็กชาย 45 ศพ เด็กหญิง 43 ศพ ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนอายุระหว่าง 6-10 ปี และมีนักเรียนบาดเจ็บ 18 คน ต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล ซึ่งเหตุการณ์นี้ชาวบ้านในเมืองได้เปิดเผยว่า โรงเรียนหลายแห่งออกแบบตัวอาคารผิดมาตรฐานด้านความปลอดภัย เช่น ประตูด้านหน้าจะแคบและตัวอาคารอยู่ลึกเข้าไปข้างใน ห้องเรียนไม่มีหน้าต่าง และมีประตูทางออกเพียงทางเดียวเท่านั้น และไม่มีอุปกรณ์ดับเพลิงติดตั้งไว้ด้วย (เอมอัชมา (รัตนริมจ) วัฒนบุรานนท์, 2548: 101-102)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าความปลอดภัยในโรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญของการดูแลเด็กนักเรียน โรงเรียนต้องให้ความสำคัญเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้ปกครองว่านักเรียนที่อยู่ในปกครองของโรงเรียนแล้วมีความปลอดภัย การจัดสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนให้ปลอดภัย การจัดบริการความปลอดภัยในโรงเรียน และการจัดการเรียนการสอนความปลอดภัยในโรงเรียน จึงเป็นสิ่งที่จะช่วยให้นักเรียน บุคลากร ครู และผู้บริหารทุกคนในโรงเรียน มีความรู้ความเข้าใจ

เกี่ยวกับการป้องกันอุบัติเหตุ ตระหนักถึงความสำคัญของความปลอดภัย มีจิตสำนึกที่ดีและพฤติกรรมที่ดีในเรื่องความปลอดภัยในอันที่จะป้องกันตนเองและผู้อื่นเพื่อลดอัตราการเกิดอุบัติเหตุลงได้

ตลอดจนโรงเรียนจะต้องดำเนินการให้มีระบบการเฝ้าระวังความเสี่ยงต่อความปลอดภัย อันประกอบด้วย การเดินสำรวจจุดเสี่ยงอันตรายและอุบัติเหตุ การสังเกตและบันทึกพฤติกรรมเสี่ยง และการบาดเจ็บ แล้วนำข้อมูลมาทำการประเมินความเสี่ยงและระดับความเสี่ยง เพื่อวางแผนการดำเนินงานแก้ไข ป้องกันควบคุมต่อไป ดังนั้น การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความปลอดภัยในโรงเรียนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาลักษณะ สถานที่ สาเหตุของความไม่ปลอดภัยในโรงเรียน
- 2) เพื่อประเมินความเสี่ยงด้านความปลอดภัยในโรงเรียนตามการรับรู้ของนักเรียนและครู ในด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อความปลอดภัย ด้านการจัดการบริการความปลอดภัย และด้านการจัดการเรียนการสอนสวัสดิศึกษาในโรงเรียน
- 3) เพื่อเปรียบเทียบการประเมินความปลอดภัยในโรงเรียนในแต่ละด้านและโดยรวม ตามการรับรู้ของนักเรียนและครู

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

เป็นการศึกษาเพื่อประเมินความเสี่ยงด้านความปลอดภัยในโรงเรียน ตามการรับรู้ของนักเรียนและครู ใน 3 ด้าน ได้แก่ ในด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อความปลอดภัย ด้านการจัดการบริการความปลอดภัย และด้านการจัดการเรียนการสอนสวัสดิศึกษาในโรงเรียน

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อการเฝ้าระวัง/ การกำหนดมาตรการป้องกันและรักษาความปลอดภัยในโรงเรียน
- 2) เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร/ การจัดการเรียนการสอนด้านความปลอดภัยในโรงเรียน

1.5 นิยามศัพท์

1) ความปลอดภัย (Safety) หมายถึง การปราศจากภัยอันตราย การบาดเจ็บ การตาย และทรัพย์สินเสียหายที่มีโอกาสจะเกิดขึ้น

2) ความปลอดภัยในโรงเรียน (School Safety) หมายถึง การดำเนินการเพื่อขจัดอันตรายที่เกิดขึ้นแก่เด็กนักเรียนทั้งในห้องเรียนและบริเวณโรงเรียน รวมทั้งไปและกลับจากบ้านและโรงเรียน

3) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อความปลอดภัยของโรงเรียน (Physical for Safety) หมายถึงความปลอดภัย ของสถานที่ตั้ง/ บริเวณโรงเรียน อาคารเรียน ห้องเรียน ห้องประกอบต่างๆ และสนามเด็กเล่น

4) การจัดบริการความปลอดภัยของโรงเรียน (School Safety Service) หมายถึง การดำเนินการบริการต่างๆ ที่จะช่วยให้เด็กนักเรียนประกอบกิจกรรมต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนด้วยความปลอดภัย ประกอบด้วย การสำรวจความปลอดภัย การรายงานอุบัติเหตุ การแนะนำสวัสดิภาพ การจัดทำประกันอุบัติเหตุ การจัดการเครื่องอำนวยความสะดวก การบริการความปลอดภัยในการเดินทางไป กลับโรงเรียน การบริการฝึกซ้อมเพื่อความปลอดภัยและการจัดการวัดนักเรียนด้านความปลอดภัยหรืออาสาสมัครสวัสดิภาพ

5) การจัดการเรียนการสอนสวัสดิศึกษาของโรงเรียน (Safety education) หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความรู้ มีทัศนคติหรือจิตสำนึกของความปลอดภัย และรู้จักปฏิบัติตนให้พ้นจากอันตราย โดยการลดอัตราเสี่ยงของการเกิดอุบัติเหตุให้น้อยลงมากที่สุด

6) ความเสี่ยง (Risk) หมายถึง ผลลัพธ์ของความน่าจะเป็นที่จะเกิดอันตราย หรือขนาดของความเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากอันตรายและนำไปสู่ความเสียหายที่มากขึ้น

7) อันตราย (Hazard) หมายถึง แหล่งหรือสถานการณ์ที่อาจก่อให้เกิดการบาดเจ็บหรือเจ็บป่วย และเป็นความเสียหายของทรัพย์สิน

8) อุบัติเหตุ (Accident) หมายถึง เหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดคิดไว้ล่วงหน้าซึ่งมีผลให้เกิดการเสียชีวิต ความเจ็บป่วย การบาดเจ็บ ความเสียหายและความสูญเสียอื่นๆ

9) การประเมินความเสี่ยง (Risk assessment) หมายถึง กระบวนการประมาณระดับความปลอดภัย หรือความเสี่ยง โดยการตัดสินใจว่าความปลอดภัยหรือความเสี่ยงอยู่ในระดับที่ยอมรับได้หรือไม่

1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

